

KONFERENCJA „KSIĄDZ PROFESOR MARIAN LEWKO
SALEZJANIN – TEATROLOG – WYCHOWAWCA”

(Katedra Dramatu i Teatru KUL, Lublin, 17 maja 2005 r.)

Konferencja poświęcona osobie i dziełu Księdza Profesora Mariana Lewki (18 X 1936 – 20 V 2002 r.), którą 17 maja 2005 r. zorganizowała Katedra Dramatu i Teatru KUL, była doskonałą okazją do przypomnienia rozległej działalności i bogatego dorobku naukowego wybitnego lubelskiego teatrologa, ale też możliwością refleksji nad postawą życiową Profesora, całkowicie oddanego sprawom Uniwersytetu, traktującego swoją pracę naukowo-dydaktyczną w kategoriach misji.

W programie przedpołudniowej części sesji znalazły się trzy odczyty – *Ksiądz Marian Lewko – salezjanin*, autorstwa ks. prof. Remigiusza Popowskiego, oraz dwa komplementarne referaty – *Teatrolog i literaturoznawca* prof. Wojciecha Kaczmarka, kierownika Katedry Dramatu i Teatru KUL i *Badacz Strindberga* – dr Anny Podstawki.

Wystąpienie ks. Popowskiego odkrywało mało znane fakty z wczesnych lat życia przyszłego księdza i profesora. Przywoływało obraz dzieciństwa naznaczonego niedostatkami, nieobecnością

ojca (zmobilizowanego do wojska, potem przebywającego w niewoli radzieckiej, ukrywającego się po udanej ucieczce z transportu na Syberię) i tułaczką (częste eksmisje rodziny wyrzucanej z własnego domu na przemian przez wojska radzieckie i niemieckie). Odsłaniało okoliczności przyspieszonego (ukończenie siedmiu klas w latach 1945–1947) kursu edukacji szkolnej, który odbywał się w jednym z pokoiów rodzinnego domu, wynajętym na klasę. Ksiądz Popowski, mówiąc o kolejnych etapach salezjańskiej drogi życia Księdza Mariana Lewki, podkreślał fakt bardzo wczesnego odkrytego powołania (początek nowicjatu w 1951 r., złożenie pierwszych ślubów w wieku 16 lat), a także realizowanej z pełnym oddaniem salezjańskiej misji pracy wśród młodzieży. W owym wspomnieniu drogi życiowej „współbrata”, „kolegi” i „przyjaciela” nie mogło zabraknąć ważnego rysu, jakim były – znajdujące odzwierciedlenie w twórczości – uzdolnienia plastyczne i poetyckie, jak również wielka wrażliwość na piękno przyrody.

Kolejne dwa referaty przypominały postać Księdza Profesora jako wszechstronnego i zasłużonego badacza literatury i teatru, szczególnie cenionego za doniosłe dokonania w zakresie badań nad recepcją dramaturgii skandynawskiej w Polsce, zwłaszcza Augusta Strindberga. Jak podkreślał prof. Kaczmarek, Ksiądz Marian Lewko był wybitnym analitykiem i dokumentalistą, od początku zachowującym swoją naukową odrębność i samodzielność, mimo iż formował się w „szkole” prof. Ireny Sławińskiej, którą można by opatrzyć mianem „szkoły wielkich syntez”. Nawet obszerna (848 stron druku w formacie B-5) rozprawa habilitacyjna *Obecność Skandynawów w polskiej kulturze teatralnej w latach 1876–1918*, niejako wbrew swemu tytułowi – była pracą wybitnie analityczną. Pracą – wysoko ocenioną przez środowisko teatrologów, jeszcze przed zatwierdzeniem habilitacji, ogłoszoną przez sekcję krytyki polskiego oddziału Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI) „teatralną książką roku”. Tak szeroko zakrojona praca, podejmująca badania interdyscyplinarne – kulturoznawcze, teatrologiczne, literaturoznawcze – bardzo mocno ugruntowała pozycję Księdza Lewki w polskim środowisku naukowym i na międzynarodowym forum. Ale, co nie mniej istotne – i co szczególnie akcentował prelegent – Ksiądz Lewko cieszył się dużym uznaniem w kręgach naukowych, zajmujących się problematyką teatru modernistycznego, znacznie wcześniej – bo jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych. Mówiła też o tym dr Podstawka, podkreślając, że już w czasie studiów, w 1967 r., ukazał się drukiem na łamach „Polonisty” ważny tekst, wyznaczający tematyczny krąg późniejszych prac naukowo-badawczych. A przedstawiona w 1968 r. doskonała praca magisterska *Recepcja teatru Strindberga w Polsce (1905–1918)* została niemal w całości opublikowana w „Rocznikach Humanistycznych” w 1971 r., wraz z uzupełnieniem w postaci *Kalendarza wystawień dramatów Augusta Strindberga na scenach polskich za lata 1905–1970*. Rok wcześniej zaś, wspólnie z prof. Sławińską, Ksiądz Lewko zaprezentował rezultaty rozprawy w szwedzkim czasopiśmie naukowym „Meddelanden från Strindbergssällskapet”. Kolejnym potwierdzeniem znaczenia badań Księdza Lewki było zaproszenie na międzynarodowe sympozjum strindbergowskie w Sztokholmie w 1973 r. i publikacja w pokonferencyjnym tomie *Strindberg and modern theatre* (1975).

W obronionej w 1984 r. rozprawie doktorskiej *O dramacie i teatrze Strindberga* badacz odchodził od zajmujących go wcześniej zagadnień recepcji teatralnej na rzecz analizy struktury dramatów, wykazując się przy tym gruntowną wiedzą o europejskich modelach teatralnych. Wszystkie kierunki w badaniach księdza profesora nad twórczością wielkiego Szweda znalazły swoje odzwierciedlenie w ostatniej wydanej książce Księdza – *Studiach o Strindbergu* z 1999 r. Jak stwierdziła dr Podstawka, sięgnięcie do faktów biograficznych podporządkowane tu było zamysłowi pokazania teatralnej świadomości pisarza. Autor książki podkreślił ideową wartość autorskiego Intima Teatern, prowadzącego do przemian formy dramatycznej. Zrewidował obiegowe tezy na temat scenicznego dorobku Strindberga, odnosząc tę twórczość do *Biblii* i przekonań religijnych dramaturga (już wcześniej związkom dramaturgii Strindberga z tradycją chrześcijańską poświęcił pionierskie studia, ogłoszone w 1988 r. w „Zeszytach Naukowych KUL” i w „Rocznikach Humanistycznych”, w 1993 r.). Obecność tej tradycji potrafił wykazać poprzez analizę kształtu teatralnego dramatu – cenne i odkrywczycze pozostają jego uwagi o „myśleniu rekwizytem” w *Eryku XIV* (sztuce, której poświęcił osobne

studium, drukowane wcześniej m.in. w „Akcentach” w 1991). Miał też Ksiądz Profesor swój wkład w badania komparatystyczne, zestawiając dwa słabo znane w Polsce teksty, często traktowane jako testamenty literackie: *Gdy powstaniemy z martwych* Ibsena i *Wielki gościec* Strindberga. Jak przypominała dr Podstawka, Ksiądz Lewko był również aktywnym uczestnikiem Seminarium Nordyckiego, kierowanego przez prof. Lecha Sokoła w Instytucie Sztuki PAN, inicjatorem włączenia Katedry Dramatu i Teatru KUL w lubelskie Dni Szwecji w (13–16 X 1999) i – wspólnie z Instytutem Szwedzkim w Sztokholmie i Uniwersytetem w Dalarna – organizatorem sympozjum *August Strindberg – literatura szwedzka* (16 X 1999) w 150. rocznicę urodzin autora.

W popołudniowej części obrad dr Anna Podstawka wystąpiła raz jeszcze z referatem *Księgozbiór Profesora*, by poprzez analizę zawartości gromadzonego przez lata bogatego księgozbioru Księdza Profesora podkreślić wielość pól zainteresowań naukowo-badawczych. Wśród pozycji teatrologicznych, które zresztą, zgodnie z życzeniem Księdza Lewki zostały po jego śmierci włączone do zbiorów Katedry Dramatu i Teatru KUL, prelegentka wymieniła główne grupy tematyczne zakresujące obszary naukowej działalności. A zatem – obok prac stanowiących podstawę warsztatu literaturoznawcy i historyka teatru – studia z zakresu kultury, piśmiennictwa i teatrów północnej Europy, szczególnie liczne rozprawy o Strindbergu, bogaty zbiór tekstów pisarzy skandynawskich, przedwojenne publikacje tekstów dramatycznych autorów polskich i obcych, imponujących rozmiarów dzieł z zakresu historii dramatu i teatru, aktorstwa i krytyki teatralnej.

Ostatnia z wymienionych dziedzin stała się też ważnym polem działalności Księdza Profesora, o którym w referacie *Krytyk teatralny* mówił prof. Ryszard Strzelecki. Wystąpienie koncentrowało się wokół recenzji ze spektakli Leszka Mądzika, zgromadzonych w książce *Teatr wielkich metafor. Szkice o Scenie Plastycznej KUL*. Dzięki profesjonalnej wiedzy z historii sztuki, pogłębionej o własne świadectwo duchowe i wykształcenie teologiczne, Ksiądz Lewko wydobywał najbardziej znamienne cechy teatru, który fascynował go swoistością widzenia świata i struktury artystycznej, i odkrywał ideowe oblicze Sceny Plastycznej, jej głęboko religijną wymowę, ewokowaną poprzez stawianie pytań transcendentnych. Obserwował i utrwalał kolejne etapy ewolucji teatru Mądzika, łącząc prawo interpretatora do wyrażania osobistych przekonań z troską, aby nie zagubić wysokich walorów aksjologicznych i artystycznych recenzowanych przedsięwzięć.

Innym bardzo istotnym aspektem działalności, w którym ujawniała się erudycja i wszechstronność Księdza Profesora, a zarazem cechy jego niezwykłej osobowości, była – realizowana z wielką pasją – praca dydaktyczna. Temat ten – sygnalizowany już w pierwszej części obrad – podjęty został we wpadających w ton osobisty wystąpieniach Mistrz i nauczyciel piszącej te słowa oraz *Wobec studentów i doktorantów* – Anny Piechówki. Z wypowiedzi wylaniał się wizerunek wybitnego nauczyciela, który potrafił inspirować do podejmowania samodzielnych badań, ale też mistrza o wielkiej erudycji i głębokiej życiowej mądrości i życzliwego opiekuna naukowego, obdarzającego swoich uczniów, przyjaznym, czasami niemal ojcowskim, zainteresowaniem. Profesora wysoko ustawiającego progi wymagań swoim uczniom, zawsze jednak chętnie udzielającego studentom wskazówek, a nawet użyczającego im własnych materiałów.

Konferencja, która miała przywołać wspomnienia niedawnych jeszcze wspólnych chwil spędzonych z Księdzem Profesorem i sprzyjać podsumowaniom cennych osiągnięć naukowych lubelskiego teatrologa, stała się jednocześnie świadectwem pamięci środowiska uniwersyteckiego o swoim wykładowcy i formą podziękowania za jego wieloletnią, twórczą obecność na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Joanna Michalczuk
Katedra Dramatu i Teatru KUL